

IMPORTANȚA LEGIFERĂRII ELABORĂRII POLITICII JURIDICO-PENALE

Alexandru ZOSIM,
doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Drept penal și criminologie”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Rezumat

În articol se analizează politica penală care generează corecția normelor juridico-penale în legătură cu multiplele modificări și suplینiri introduse în Codul penal al Republicii Moldova. Se menționează că una dintre sarcinile politicii penale trebuie să fie elaborarea unor astfel de norme care ar fi maximal stabile și nu ar cere modificări frecvente, astfel contribuind la sporirea eficacității funcției preventive a legii penale. Pentru evitarea erorilor în procesul elaborării și aplicării politicii penale a Republicii Moldova se propune legiferarea acestor procese.

Cuvinte-cheie: politica penală, legislație penală, depenalizare, pericol social, liberare de răspundere penală, sancțiuni juridico-penale.

Summary

The article analyzes the criminal policy that generates the correction of the juridical-criminal norms in connection with the multiple modifications and supplements introduced in the Criminal Code of the Republic of Moldova. It is mentioned that one of the tasks of criminal policy should be to develop such rules that would be as stable as possible and would not require frequent changes, thus contributing to increasing the effectiveness of the preventive function of criminal law. In order to avoid errors in the process of elaboration and application of the criminal policy of the Republic of Moldova, it is proposed to legislate these processes.

Keywords: criminal policy, criminal legislation, decriminalization, social danger, release from criminal liability, legal and criminal sanctions.

Introducere. Investigarea problemelor de politică penală este posibilă de pe poziții filosofice, social-politice, social-psihologice, antropologice, istorice, criminologice, juridice, inclusiv juridico-penale. Fiecare dintre aceste poziții permite să cercetăm autoreglementarea anticriminală a societății în calitate de fenomen deosebit care, în funcție de poziția de investigare, posedă un sens și o structură deosebită.

În contextul acestei investigații, politica penală a Republicii Moldova este cercetată de pe poziții politico-criminologice și juridico-penale, adică în planul determinării cu referire la Republica Moldova a temeiurilor necesității

publice și juridice, posibilităților și perspectivelor dirijării de stat a influenței asupra criminalității în condițiile realității criminale și ale viziunilor moderne cu privire la ea, precum și a oportunității reflectării acestei direcții a politicii de stat în legislația juridico-penală.

Susținem opinia expusă încă două secole în urmă în conformitate cu care „legile penale cu necesitate sunt legate de sistemul politic și niciodată nu trebuie să contravină esenței respectivului model de guvernare, adică unul și același cod nu poate fi în egală măsură util pentru toate națiunile” [6, p. 29]. În acest context, considerăm că legislația penală a Republicii Moldova, în calitate de expresie a strategiei anticriminale a unuia dintre statele „spațiului ex-sovietic”, care a încercat să-și reorganizeze sistemul politic în temeiul principiilor democratice în condițiile modificării continue a bazelor economice, moral-ideologice și social psihologice ale organizării societății, reprezintă un obiect al investigațiilor științifice, obiect ce cere o analiză minuțioasă atât a abordărilor tradiționale, cât și ale celor nou apărute.

Situația criminogenă contemporană din Republica Moldova este în mare parte condiționată de faptul că formarea unui nou model al relațiilor economice și juridico-politice se realizează fără a se ține cont de importanța practică a întregului sistem al cunoștințelor criminologice, politologice și juridico-penale referitoare la neutralizarea criminalității prin intermediul tehnologiilor de management, care în limbajul științific cel mai des este desemnată ca „teoria politicii penale”.

O astfel de abordare întemeiat este caracterizată drept „un trist experiment” de modificare a relațiilor sociale în prezența unei ignoranțe totale față de recomandările criminologiei și altor științe referitoare la lupta cu criminalitatea [4, p. 3], experiment în cadrul căruia nivelul insuficient al abordării conceptuale a deciziilor politico-penale deseori condiționează ineficiența practică a eforturilor de minimizare a criminalității.

În aceste circumstanțe, analiza legislației penale a Republicii Moldova și în calitate de formă, și în calitate de expresie a politicii penale presupune necesitatea relevării competenței ei, adică a corespunderii principiilor, resurselor și sarcinilor general-politice ale puterii de stat în condițiile organizării ei democratice.

Astfel, actualitatea temei investigate este condiționată de necesitatea cercetării fundamentului strategic al determinării măsurilor social-profilactice și juridico-penale de contracarare a criminalității cu referire la situația criminogenă din Republica Moldova, ținându-se cont de starea, scopurile și posibilitățile sistemului politic național.

Metode și materiale aplicate. În procesul investigației respective au fost utilizate metoda comparativă de studiere. În afară de metoda comparativă, au mai fost utilizate o serie de metode cum ar fi: metoda analizei logice, interpretării logice, clasificării etc.

Conținut de bază. În condițiile unei înalte intensități a procesului legislativ în Republica Moldova, la etapa contemporană, tot mai des se pune problema calității actelor juridice adoptate.

Cu părere de rău, constatăm multiple încălcări în sfera dată, încălcări condiționate în primul rând de ignorarea regulilor elementare ale tehnicii legislative. În șirul încălcărilor de bază se evidențiază: lipsa unui stil unic și a structurii unice de expunere; contradicțiile cu legislația în vigoare; lipsa unei terminologii unice; nerespectarea regulilor obligatorii de scoatere din vigoare a actelor normative învechite și de introducere în ele a modificărilor și completărilor; caracterul declarativ al normelor; lipsa mecanismului de aplicare și realizare a normelor adoptate; stilul prolix. Analiza practicii judiciare, în particular a deciziilor Curții Constituționale, demonstrează că majoritatea litigiilor în sfera dată sunt condiționate de calitatea proastă a pregătirii respectivelor proiecte de acte normative. Acestea și un șir de alte probleme pot fi evitate în cazul utilizării procedeeleor de tehnică legislativă.

Respectiva ramură științifică este detaliat elaborată în multiple țări civilizate, este reflectată în diverse surse de literatură de specialitate, în care se descrie amănunțit cum trebuie să fie elaborate legile, căror cerințe trebuie să corespundă, începând cu limbajul textului legislativ și până chiar la frumusețea, caracterul poetic al normelor. Cu părere de rău, nu putem afirma același lucru despre literatura științifică de specialitate din Republica Moldova. Problematika dată este abordată doar în cadrul științei „Teoria generală a dreptului”, iar celelalte ramuri ale științei juridice pot doar utiliza respectivele materiale teoretice, în pofida faptului că astfel de investigații în țara noastră sunt insuficiente.

În opinia noastră, elaborarea politicii penale eficiente este imposibilă fără o abordare științifică a acestui proces. Principiul abordării științifice a elaborării politicii penale a fost susținut încă de către savanții sovietici, în particular de către Zagorodnikov N.I. în monografia „Politica penală sovietică și activitatea organelor afacerilor interne” [5, p. 72].

În prezent, în știința penală nu există o unanimitate de opinii referitor la principiile politicii penale. Astfel, autorii manualului de drept penal sub redacția generală a profesorului L.D. Gaukhman, profesorului L.M. Kolodkin și profesorului S.V. Maximov consideră că principiile politicii penale au fost elaborate și formulate de către umaniștii iluminați ale diferitor epoci și diferitor națiuni, sistematizate în teoria dreptului penal autohton, iar principalele dintre ele au fost consacrate în normele Constituției FR, Codului penal al FR, legislației procesual penale și execuțional-penale [8, p. 11].

În Federația Rusă, în scopul asigurării abordării științifice a elaborării politicii penale este organizat studiul științei penale în universități și instituții superioare de învățământ, sunt create instituții academice speciale pentru studiul politicii penale, legislației penale, practicii aplicării ei, criminalității,

personalității infractorului, metodelor de combatere a criminalității. Comparând însă posibilitățile Rusiei cu cele ale Republicii Moldova, devine evident că centrele de cercetare și instituțiile de învățământ din Republica Moldova pur și simplu cantitativ nu sunt în stare să acorde atenție tuturor problemelor de politică penală.

Examinarea atentă a legislației contemporane a Republicii Moldova ne convinge că acest principiu nu este reflectat în normele juridice corespunzătoare ale Moldovei. Într-o astfel de situație, trebuie să recunoaștem că în procesul elaborării și realizării politicii penale în Republica Moldova, principiul fundamentării științifice se respectă doar parțial. În realitate, proiectele actelor normative sunt supuse expertizei în diverse instituții de stat, inclusiv și cele științifice. Ulterior, însă, opiniile experților, atât practicieni, cât și teoreticieni, nu sunt obligatorii pentru legiuitor.

Un exemplu negativ al politicii penale contemporane constituie divergența enormă între minimul și maximul represiunii penale prescrise în calitate de sancțiune pentru săvârșirea aceleiași fapte. Astfel, de exemplu, pentru săvârșirea unor infracțiuni grave pedepsite cu închisoare de până la 8 ani se prevede ca sancțiune alternativă amenda: alin. (2) art. 238 „Dobândirea creditului, împrumutului sau despăgubirii/ indemnizației de asigurare prin înșelăciune”, alin. (6) art. 248 „Contrabanda” (inclusiv contrabanda cu droguri și arme), alin. (3) art. 326 „Traficul de influență”, alin. (3) art. 332/1 „Obținerea frauduloasă a mijloacelor din fonduri externe”. Alin. (3) art. 332/2 „Delapidarea mijloacelor din fondurile externe” care incriminează o infracțiune deosebit de gravă în genere prevede amenda în calitate de alternativă pedepsei cu închisoarea de la 10 la 15 ani. Evident, asemenea formulare a sancțiunilor penale poate contribui la coruperea proceselor judiciare.

În acest context și în știința juridico-penală și în mediul practicienilor se discută activ elaborarea unei liste ale celor mai frecvente și importante agravante, care, fiind incluse în Partea generală a Codului penal, ar obliga instanțele de judecată, constatând existența acestora, să sporească proporțional pedeapsa penală formulată în articolele Părții speciale (de exemplu: săvârșirea infracțiunii de un grup criminal organizat, cu aplicarea armei, cu cauzarea prejudiciului în proporții mari etc.). Încă o propunere în acest sens constă în prescrierea cumulului total obligatoriu al pedepselor aplicate în cazul concursului de infracțiuni, ceea ce ar asigura realizarea unei eficiențe și echități în procesul individualizării pedepsei penale.

Exemplele aduse mai sus, precum și alți factori negativi ai realizării politicii penale a Republicii Moldova la etapa contemporană condiționează diminuarea încrederii cetățenilor față de organele puterii de stat și capacitatea acestora de a contracara efectiv criminalitatea. Deoarece societatea nu poate renunța la legislația penală în calitate de mijloc al asigurării echității sociale și datorită unei valori sociale enorme ale modificărilor penale, subiecții politicii

penale, în particular legiuitorul, trebuie să fie foarte atenți.

Însă, în practică, după cum s-a arătat mai sus, se creează impresia că autorii proiectelor legilor de modificare a sancțiunilor normelor penale, apriori cunosc că diminuarea represiunii întărește criminalitatea, iar înăsprirea răspunderii penale ar asigura obligatoriu obținerea unor rezultate pozitive în lupta cu criminalitatea. Adepții acestei poziții nu țin cont de axioma criminologică – sporirea represiunii penale nu este în stare să soluționeze problema criminalității, ci doar agravează consecințele ei sociale.

Considerăm că o astfel de abordare este superficială și ineficientă. În acest context, corect apreciem opinia juristului britanic Graham B. Giles, care afirmă că orice societate democratică ar trebui să-și revizuiască în mod constant principiile justiției, managementul și eficiența mijloacelor și tehnicilor penale referitoare la protecția societății și resocializarea infractorilor [3, p. 7].

Astfel, la etapa actuală de dezvoltare a Republicii Moldova, necesitatea elaborării științifice a tehnicii legislative în calitate de mijloc al asigurării calității legislației nu trezește dubii. În acest context, rămâne a fi actuală opinia vestitului jurist Rudolf von Jhering expusă de către el încă în sec. XIX: „Imperfecțiunea tehnică a dreptului nu este doar o imperfecțiune parțială, nu este doar a neglijare a unui aspect al dreptului. Imperfecțiunea tehnică este imperfecțiunea întregului drept, un neajuns care frânează dreptul și îl împiedică în realizarea tuturor scopurilor și funcțiilor sale” [7, p. 24].

Nivelul de dezvoltare al tehnicii legislative în mare măsură determină eficacitatea influenței legislației asupra vieții politice, economice, sociale și culturale a societății.

Perfecțiunea tehnicii legislative constituie indicatorul culturii juridice a societății. Astfel, prin nivelul tehnicii legislative, în mare măsură, este determinată calitatea legilor, iar prin intermediul lor și ordinea de drept în stat, eficacitatea normelor de drept, nivelul de asigurare a drepturilor și libertăților cetățenilor. Respectarea regulilor și principiilor tehnicii legislative asigură formularea normelor, astfel ca voința legiuitorului (care, ideal, trebuie să corespundă voinței societății – interesului general) să fie adecvat reflectat în norme, iar sensul ei adevărat să nu difere în raport cu textul legilor. Utilizarea întregului arsenal al tehnicii legislative exclude ambiguitatea, neclaritatea formulărilor, asigură disponibilitatea și accesibilitatea acestora.

Nivelul adecvat al tehnicii legislative constituie un garant fiabil al perfecționării legislației, disponibilitatea conținutului legilor și a altor acte normative, aplicarea corectă și corespunderea lor deplină voinței legiuitorului.

Concluzii. Reieșind din faptul că nici legiuitorul, nici subiecții care elaborează proiectele de acte normative penale nu sunt impuși să cunoască procedeele tehnicii legislative penale, propunem legiferarea acesteia.

Această soluție evident va spori calitatea politicii juridico-penale a Republicii Moldova.

Bibliografie:

1. Codul Penal al Republicii Moldova, Legea nr. 985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.
2. Уголовный Кодекс Российской Федерации, Закон N 63-ФЗ от 13 июня 1996 года// С.-Пб.: издательство Юридический центр Пресс. 2003.
3. Administrația justiției în comunitate. Standarde și reglementări internaționale. Selecția și organizarea textelor Graham W. Giles. București: edition Exped. 2001.
4. Долгова А.И. Развитие криминальной ситуации в России. - Криминальная ситуация на рубеже веков в России. - М.: Криминологическая ассоциация, 1999.
5. Загородников Н.И. Советская уголовная политика и деятельность органов внутренних дел. Москва. 1979.
6. Марат Ж.П. План уголовного законодательства. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1951.
7. Рудольф фон Иеринг. Юридическая техника. О существе юридического формализма. Москва. 2015.
8. Уголовное право. Часть общая. Часть особенная. Под общей редакцией заслуженного деятеля науки РФ профессора Л.Д. Гаухмана, заслуженного деятеля науки РФ профессора Л.М. Колодкина, лауреата премии Союзов юристов СССР, доктора юридических наук профессора С.В. Максимова. Москва, 1999.